

Дорноговь аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн
Хурлын 2020 оны 12 дугаар сарын 04-ний
өдрийн 02/05 дугаар тогтоолын хавсралт

ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙГ 2021-2025 ОНД ХӨГЖҮҮЛЭХ ТАВАН ЖИЛИЙН ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ

НЭГ. ҮНДЭСНИЙ НЭГДМЭЛ ҮНЭТ ЗҮЙЛ

Зорилго 1. Үндэсний нэгдмэл бахархлыг сэргээж, эх хэл, түүх, өв соёлоо дээдэлсэн эх оронч үзэл, эв нэгдлийг эрхэмлэсэн Монгол хүнийг хөгжүүлж, нийгмийг соён гэгээрүүлнэ.

Үндэсний бахархал, эв нэгдэл:

Зорилт 1.1. Үндэсний нэгдмэл бахархлыг сэргээж, хамтын үнэт зүйлс, тэмүүлэл, эх оронч үзэл, эв нэгдлийг бэхжүүлнэ.

1.1.1. Үндэсний бахархал, монгол өв соёлыг өвлүүлж, стандарт шаардлагад нийцсэн орчин, соёл урлагийн байгууллагын бүтэц зохион байгуулалтыг сайжруулна.

1.1.2. Орон нутгийн түүх соёлыг илэрхийлсэн бүтээл туурвих, соёлын биет болон биет бус оюуны үнэт өв, бүтээлийг олон нийтэд сурталчлах, түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааг дэмжиж хөгжүүлнэ.

1.1.3. Хүн бүр удмаа мэдэж, угийн бичгээ хөтлөх үндэсний уламжлалыг хэвшүүлнэ.

Монгол хэл, бичиг:

Зорилт 1.2. Үндэсний Монгол хэл, бичгээ чанартай эзэмшиж, хэрэглэж хэвшинэ.

1.2.1. Бүх шатны сургалтын байгууллагад Монгол хэл, бичгийн боловсролыг суралцагчдад чанартай эзэмшүүлж, хүн бүрийн эх хэлний боловсролыг дээшлүүлнэ.

ХОЁР. ХҮНИЙ ХӨГЖИЛ

Зорилго 2. Нийгмийн суурь үйлчилгээг тэгш, хүртээмжтэй, чанартай хүргэх тогтолцоог бэхжүүлж, эрдэм мэдлэгтэй, эрүүл чийрэг, нийгмийн идэвхтэй, хүнлэг, ёс суртахуунтай, дэлхийд үнэлэгдэх Монгол хүнийг төлөвшүүлж, гэр бүлд ээлтэй хүний хөгжлийн цогц бодлогын хэрэгжилтийг хангана.

Боловсрол:

Зорилт 2.1. Хүн бүрд чанартай боловсрол эзэмших боломж бүрдүүлж, тэгш хамруулах тогтолцоог бэхжүүлнэ.

2.1.1. Сургуулийн өмнөх боловсролын чанарыг сайжруулан, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, сургуульд бэлтгэгдсэн байдлыг хангана.

2.1.2. Багшийн мэргэжлийн ур чадварыг тасралтгүй дээшлүүлэн, хөдөлмөрийн бүтээмж, сурлагын чанарт суурилсан үнэлэмжийг бодитой болгож, нийгмийн баталгааг хангана.

2.1.3. Монголын түүх, хэл, соёл, ёс заншлаа мэддэг, эх орноороо бахархдаг төлөвшсөн ухаалаг иргэдийг бэлтгэнэ.

2.1.4. Боловсролын салбарт ээлтэй сургалтын орчныг бүрдүүлж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

2.1.5. Ерөнхий боловсролын сургуульд “Үдийн хоол” үйлчилгээг бүрэн нэвтрүүлнэ.

2.1.6. Сургуулийн өмнөх боловсрол, ерөнхий боловсролын сургуулийн биеийн тамир, соёлын танхимыг стандартын тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл, бие бялдрын өв тэгш хөгжилтэй иргэдийг бэлтгэнэ.

2.1.7. Цахим сургалтыг хөгжүүлэхэд багш нарын оролцоог дэмжиж, цахим хичээл боловсруулан бүх насны иргэдэд насан туршдаа суралцахуйг дэмжих боломжийг бүрдүүлнэ.

2.1.8. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сурч боловсрох боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор сургууль, цэцэрлэгийг стандартад нийцсэн орц гарц, ариун цэврийн байгууламжтай болгож, сургалтын хэрэглэгдэхүүнээр хангана.

2.1.9. Мэргэжил, сургалт, үйлдвэрлэлийн төвийг политехникийн коллеж болгох ажлыг эхлүүлж, их, дээд сургуулиудын үйл ажиллагааг дэмжинэ.

2.1.10. Насан туршийн боловсролыг тэгш хүртээмжтэй хүргэж, суралцах орчин бүрдүүлнэ.

2.1.11. Орон нутгийн нийгэм, эдийн засгийн ач холбогдол бүхий бүх төрлийн эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлыг дэмжинэ.

Эрүүл мэнд:

Зорилт 2.2. Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлж, орчин үеийн оношилгоо, эмчилгээний технологийг өргөжүүлж, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулна.

2.2.1. Халдварт болон халдварт бус өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, иргэн бүр эрт илрүүлгийн үзлэг, оношилгоонд тогтмол хамрагдах нөхцөлийг бүрдүүлж, эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлж, идэвхтэй амьдралын хэв маягийг төлөвшүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

2.2.2. Орчин үеийн оношилгоо, эмчилгээний технологийг нэвтрүүлж, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний төрлийг нэмэгдүүлж, чанар, хүртээмжийг сайжруулан, хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллагуудыг бодлогоор дэмжин, орон нутагтаа оношлогдон, эмчлүүлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ.

2.2.3. “Цахим Монгол” арга хэмжээний хүрээнд эрүүл мэндийн мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлж, оношилгоо, эмчилгээнд алсын зайн технологи ашиглан, гүйцэтгэлд суурилсан санхүүжилтийн оновчтой аргыг нэвтрүүлж, эрүүл мэндийн даатгал, эм зүйн тусламж, үйлчилгээний нэр, төрлийг нэмэгдүүлнэ.

2.2.4. Эрүүл мэндийн ажилтны хөгжил, нийгмийн хамгааллын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг сайжруулж, хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлж, өндөр хөгжилтэй улс орон болон дотоодын сургалтад хамруулж тогтвор суурьшилтай ажиллуулах нөхцөл боломжоор хангана.

2.2.5. Аймаг, сумын эрүүл мэндийн байгууллага, эмнэлгүүдийн барилга байгууламж, дэд бүтцийг сайжруулан стандарт, чанарын шаардлага хангасан тэгш хүртээмжтэй, чанартай үйлчилгээг үзүүлэх орчныг бүрдүүлнэ.

Гэр бүл:

Зорилт 2.3. Гэр бүлд ээлтэй бодлого хэрэгжүүлж, хүн амын тогтвортой өсөлт, хүний хөгжлийг дэмжинэ.

2.3.1. Хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эх, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлж, хүүхэд-хамгааллын хариу үйлчилгээг үзүүлнэ.

2.3.2. Гэр бүлийн тогтвортой байдлыг хангах болон гэр бүлийн орчин нөхцөлийг сайжруулна.

2.3.3. Нийгмийн харилцаан дахь залуучуудын хөгжил оролцоог сайжруулж, бүтээлч санал санаачилгыг дэмжинэ.

2.3.4. Хүүхдийн эрхийг дээдлэн, аливаа хэлбэрийн хүчирхийлэл, гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэн хяналт тавьж, хүүхэд, гэр бүлд үзүүлэх үйлчилгээг сайжруулна.

Хүнд ээлтэй амьдрах орчин:

Зорилт 2.4. Эрүүл баталгаат орчныг бий болгоно.

2.4.1. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүйн үзүүлэлтийг тодорхойлох чадварыг нэмэгдүүлэн, хүнсний аюулгүй байдлыг сайжруулна.

2.4.2. Хот, суурин газруудад үерийн ус зайлуулах сувагчиллыг нэмэгдүүлнэ.

Хөдөлмөрийн зах зээл:

Зорилт 2.5. Хөдөлмөрийн зах зээлийн тэнцвэрт байдлыг хангах, хэрэгцээнд суурилсан хөдөлмөрийн хөлс, урамшууллын оновчтой тогтолцоог бэхжүүлнэ.

2.5.1. Хөдөлмөрийн болон хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн хууль тогтоомжийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

2.5.2. Орон нутгийн бүтээн байгуулалттай уялдуулан эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн шинэ ажлын байр бий болгох, ажилгүйдлийг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлж, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшинг тогтмол нэмэгдүүлнэ.

2.5.3. Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлтийн цахим бүртгэлийн нэгдсэн сантай болно.

ГУРАВ. АМЬДРАЛЫН ЧАНАР БА ДУНДАЖ ДАВХАРГА

Зорилго 3. Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэн, дундаж давхаргын хүрээг тэлж, амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.

Зорилт 3.1. Нийгмийн даатгалын шинэчлэлийг хэрэгжүүлж, нийгмийн халамжийг оновчтой болгоно.

3.1.1. Нийгмийн даатгалын сангийн орлого, зарлагыг бодитой төлөвлөж ил тод болгон, нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөтгөнө.

3.1.2. "Цахим нийгмийн даатгал" арга хэмжээний хүрээнд нийгмийн даатгалын үйл ажиллагааг үе шаттайгаар бүхэлд нь цахимжуулж, иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээг ил тод, шуурхай хүртээмжтэй болгоно.

3.1.3. Нийгмийн халамжийн болон нийгмийн хамгааллын үйлчилгээг зорилтот бүлэгт хүргэж, ил тод чирэгдэлгүй болгоно.

Орлогод нийцсэн орон байр:

Зорилт 3.2. Өрх гэр бүлийн худалдан авах чадварт нийцүүлэн орон сууцжуулах бодлогын хэрэгжилтийг хангана.

3.2.1. Иргэдийн худалдан авах чадварт нийцсэн, стандартын шаардлага хангасан орон сууцны төсөл хэрэгжүүлэх хувийн хэвшлийн санаачлагыг дэмжиж хамтран ажиллана.

3.2.2. Барилгын үндсэн нэр төрлийн материалын орон нутгийн эрдэс, түүхий эдийг ашиглан дотоодын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх замаар бага өртөгтэй орон сууцаар хангах бодлогыг дэмжин ажиллана.

3.2.3. Барилгын материалын сорилт шинжилгээний лабораторийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, стандартын шаардлага хангасан материалаар барилгын ажлыг гүйцэтгүүлнэ.

Хөдөлмөр эрхлэлт ба гарааны бизнес:

Зорилт 3.3. Хөдөлмөр эрхлэлт, бүтээлч санаачилга, хандлага болон ур чадварыг хөгжүүлэх, аж ахуй эрхлэлтийг дэмжсэн үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

3.3.1. Бичил бизнесийг дэмжих орчинг бүрдүүлнэ.

3.3.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн, ахмад настанд ээлтэй, хүртээмжтэй орчин нөхцөлийг бүрдүүлж, хөдөлмөр эрхлэх боломжоор хангана.

3.3.3. Залуучуудад бизнес эрхлэх зорилгодоо хүрэхэд шаардлагатай дэмжлэг, туслалцааг үзүүлэх, орчин, нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Эрүүл, идэвхтэй амьдралын хэв маяг:

Зорилт 3.4. Хүн амыг хөдөлгөөний дутагдлаас урьдчилан сэргийлэх, эрүүл амьдрах зан төлөвт насан туршийн дадал олгох зорилго бүхий биеийн тамир, спортын хүртээмжтэй үйлчилгээг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд тулгуурлан бүрдүүлнэ.

3.4.1. Хүн амд биеийн тамир, спортын үйлчилгээ үзүүлэх төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ.

3.4.2. Иргэдэд үйлчлэх спортын зориулалтын стандарт талбай, барилгын хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

3.4.3. Нийтийн биеийн тамирыг эрүүл, идэвхтэй амьдралын хэв маяг, аж төрөх ёсны салшгүй хэсэг болгон хөгжүүлнэ.

3.4.4. Мэргэжлийн спортыг дэмжиж, тамирчдын чадвар, амжилтыг дээшлүүлнэ.

3.4.5. Үндэсний өв соёл, уламжлалт спортыг хөгжүүлэх бодлогыг баримтална.

3.4.6. Иргэдийн хоол хүнсний талаарх мэдлэг боловсролыг бүх талаар нэмэгдүүлж, хувийн хэвшлийн санал санаачилгыг дэмжинэ.

Газрын харилцаа:

Зорилт 3.5. Газрын харилцааны салбарын бодлого, төлөвлөлт, хэрэгжилтийн үр нөлөө, хүртээмжийг дээшлүүлж, хүн амын эрүүл аюулгүй, ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

3.5.1. Иргэд, олон нийтийн оролцоотой газар зохион байгуулалтын нэгдсэн төлөвлөлтийн цахим систем, газрын кадастрын нэгдсэн ухаалаг системүүдийг орон нутагт нэвтрүүлнэ.

3.5.2. Нутаг дэвсгэртээ хамаарах геодезийн цэг, тэмдэгтүүдийн бүрэн бүтэн байдлыг хамгаалах, тооллого хийх устсан цэг тэмдэгтийг сэргээн засварлаж, нийт нутаг дэвсгэрийн бүх төрлийн байр зүйн зургаар бүрэн хангана.

3.5.3. Газар зохион байгуулалтыг иргэд болон эдийн засгийн хувьд үр өгөөжтэй, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг харгалзан оновчтой төлөвлөнө.

3.5.4. Газар ашиглалт, газрын мониторингийн байнгын ажиллагаатай системийг бий болгож, газрыг хамгаалах, нөхөн сэргээх тогтолцоог бүрдүүлнэ.

3.5.5. Хаягийн тэмдгийн суурилуулалтын ажлыг зохион байгуулж, хаягийн мэдээллийн нэгдсэн системд оруулж, олон нийтэд сурталчилна.

ДӨРӨВ. ЭДИЙН ЗАСАГ

Зорилго 4. Эдийн засгийн тогтвортой өсөлт иргэн бүрдээ хүрсэн, дундаж давхарга нэмэгдэж, ядуурал буурсан, эдийн засгийн хөгжлийн бодлогын суурийг бүрдүүлж, нефть, шатахууны дотоодын үйлдвэртэй, экспорт эрчимжсэн, хөрөнгө оруулалт, хуримтлалын чадавхаа дээшлүүлж, дотоод, гадаадын хөрөнгө оруулалтын таатай орчныг бүрдүүлэх, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг хөгжүүлсэн аймаг болно.

Чинээлэг аймаг:

Зорилт 4.1. Төсвийн хөрөнгийг орон нутгийн хөгжилд чиглүүлэн үр ашигтай, хариуцлагатай зарцуулах бодлого баримтална.

4.1.1. Татварын тайлагналт, хураалтын үйл ажиллагааг цахимжуулж, татвар төлөгчдийг татварт хамруулах хүрээг нэмэгдүүлнэ.

4.1.2. Төсвийг зориулалтын дагуу үр ашигтай зарцуулж, төсвийн сахилга батыг сайжруулна.

4.1.3. Төсвийн хөрөнгийн зарцуулалтад хийх санхүүгийн хяналт шалгалтын үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

Зорилт 4.2. Төрийн худалдан авах ажиллагааг хариуцлагажуулан орон нутгийн аж ахуйн нэгж байгууллагуудыг бодлогоор дэмжинэ.

4.2.1. Төсөл, тендерийн шалгаруулалтыг олон нийтэд ил тод болгож “Шилэн тендер шалгаруулалт”-ын бодлого хэрэгжүүлнэ.

4.2.2. Тендер шалгаруулалтад хуулийн дагуу давуу эрх нь тооцогдох боломж бүхий аж ахуйн нэгжүүдийн чадавхыг нэмэгдүүлж, орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт, орлогыг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.

Эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэлүүд:

Зорилт 4.3. Эдийн засгийн бүтцийн шинэчлэлийг эхлүүлж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэн, экспортод чиглэсэн хүнд, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

4.3.1. Байгаль орчинд ээлтэй, хариуцлагатай уул уурхайн үйл ажиллагааг дэмжиж, нэмүү өртөг шингэсэн уул уурхайн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.

4.3.2. Чойр-Сайншандын 230 км урттай 220 кВт-ын хүчдэлтэй цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станцыг барихад орон нутгаас дэмжлэг үзүүлж хамтран ажиллана.

4.3.3. Нүүрс-химийн, зэсийн баяжмалын, төмөрлөгийн зэрэг хүнд үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын дэд бүтэц болох төмөр зам, ус, эрчим хүчний төслүүдийг дэмжиж эдийн засгийн чадавхийг нэмэгдүүлнэ.

4.3.4. Зарим сумдын дулааны болон цахилгааны эх үүсвэр, шугам сүлжээний хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх судалгааны ажлыг хийж, үе шаттайгаар хэрэгжүүлэн сумдын хөгжлийг дэмжинэ.

4.3.5. Эрчим хүчний салбарт хэмнэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлж, үргүй зардлыг багасгана.

Ухаалаг санхүүгийн зах зээл:

Зорилт 4.4. Банк санхүүгийн найдвартай байдлыг сайжруулна.

4.4.1. Банкны үйлчилгээг цахимжуулах ажлыг эрчимжүүлэх замаар иргэдийн хуримтлал үүсгэхэд анхаарч бэлэн бус төлбөр тооцоог дэмжинэ.

4.4.2. Иргэдийн мэдлэг, хандлагыг дээшлүүлэн санхүүгийн эрсдэл, дарамтад өртөхөөс сэргийлнэ.

4.4.3. Иргэдийн санхүүгийн сахилга батыг дээшлүүлэхэд анхаарч, хугацаа хэтэрсэн зээлийг бууруулж, зээлжих чадварыг нэмэгдүүлнэ.

Зорилт 4.5. Даатгалын хариуцлагын тогтолцоог сайжруулан, хамрах хүрээг нэмэгдүүлнэ.

4.5.1. Албан журмын даатгалын холбоо, даатгал, хөрөнгийн үнэлгээний компаниудын хохирол барагдуулах ажиллагааны уялдаа холбоог сайжруулна.

4.5.2. Даатгалын байгууллагын нөхөн төлбөр олголтыг сайжруулна.

4.5.3. Иргэдийг даатгалд хамруулах нөлөөллийн ажлыг дэмжинэ.

Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа:

Зорилт 4.6. Хөрш болон бүс нутгийн орнуудтай эдийн засгийн болон олон талт хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

4.6.1. Хөрш болон өндөр хөгжилтэй орнуудтай уламжлалт харилцаагаа үргэлжлүүлж, шинээр бусад улсуудын муж, хотуудтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлнэ.

4.6.2. Төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагуудыг гадаад орнуудын ижил төстэй байгууллагуудтай холбож, үр ашигтай хамтын ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд бодлогоор дэмжинэ.

ТАВ. ЗАСАГЛАЛ

Зорилго 5. Хүний хөгжлийг хангасан ухаалаг, тогтвортой, сайн засаглалыг бэхжүүлэн, цахим технологид тулгуурласан төрийн үйлчилгээг эрчимжүүлж, төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн хамтын ажиллагаа өргөжүүлнэ.

Ухаалаг засаглал:

Зорилт 5.1. Төрийн тогтвортой бодлого бүхий ухаалаг засаглалыг бэхжүүлж, олон нийтийн оролцоо, хяналтыг төлөвшүүлнэ.

5.1.1. Төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллагын бодлого, үйл ажиллагааны тогтвортой байдлыг хангаж, үр дүнг дээшлүүлнэ.

5.1.2. Орон нутгийн бодлого шийдвэр гаргахад иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлж, үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг сайжруулна.

Ухаалаг бүтэц:

Зорилт 5.2. Төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүргийг оновчтой тодорхойлж, иргэдээ сонсдог, хувийн хэвшилтэйгээ хамтран ажиллах тогтолцоог төлөвшүүлнэ.

5.2.1. Төрийн захиргааны байгууллагуудын чиг үүргийг оновчтой тодорхойлж, ажил үүргийн давхардал, хийдлийг арилгах шинэчлэлийг хэрэгжүүлнэ.

5.2.2. Төрийн үйлчилгээг түргэн шуурхай, хүртээмжтэй хүргэж, төр, иргэний хамтын ажиллагааны оновчтой арга хэрэгслийг нэвтрүүлнэ.

Цахим монгол: (иргэн, төр, хувийн хэвшлийн нэгдсэн систем)

Зорилт 5.3. Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангасан, үр дүнтэй цахим засаглалын бодлогыг хэрэгжүүлж, төрийн үйлчилгээний цахим хэрэглээг нэмэгдүүлнэ.

5.3.1. Төрийн байгууллага хоорондын болон төр, хувийн хэвшлийн байгууллагуудын мэдээллийн солилцоог сайжруулж, төрийн үйлчилгээний цахим хэрэглээг нэмэгдүүлнэ.

5.3.2. Төрийн байгууллагын мэдээллийн ил тод байдлыг нэмэгдүүлж, иргэд, олон нийтийн саналыг цахимаар авах, хянах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Чадварлаг, ёс зүйтэй төрийн алба:

Зорилт 5.4. Чадахуйн зарчимд суурилсан мэргэшсэн, тогтвортой, ёс зүйтэй төрийн албыг бэхжүүлж, төрийн үйлчилгээний хүртээмж, үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

5.4.1. Төрийн байгууллагын хүний нөөцийн бүрдүүлэлтэд хяналт шинжилгээ хийж, чадахуйн зарчимд тулгуурласан мэргэшсэн тогтвортой төрийн албыг бэхжүүлнэ.

5.4.2. Төрийн албан хаагчдын сургалт, нийгмийн баталгааг сайжруулан, тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлж, мэргэшүүлж, чадавхжуулах тогтолцоог хөгжүүлэн хүний нөөцийн чадамжийг нэмэгдүүлнэ.

5.4.3. Төрийн албанд ёс зүй, сахилга хариуцлагыг сайжруулж, төрийн үйлчилгээнд иргэд, олон нийт хяналт тавих нөхцөлийг бүрдүүлж, төрийн үйлчилгээний чанарыг ахиулж шинэ соёл төлөвшүүлнэ.

Хүний эрхийг дээдэлсэн нийгэм:

Зорилт 5.5. Хүний эрхийг хамгаалах чиглэлд иргэн, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг бэхжүүлж, оролцоог хангана.

5.5.1. Бүх нийтийн оролцоог хангасан, үр нөлөөтэй, хариуцлагатай, чадварлаг бүтцийг бүх шатанд бий болгож, иргэдийг аюулгүй, амар тайван амьдрах нөхцөлөөр хангана.

Иргэн төвтэй - Сайн засаглал:

Зорилт 5.6. Төрийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг нэмэгдүүлэх замаар шударга ёсыг бэхжүүлнэ.

5.6.1. Шударга, хариуцлагатай нийтийн албыг бэхжүүлж, төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг үе шаттайгаар зохион байгуулж, ил тод, нээлттэй байдлыг хангана.

5.6.2. Бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх, хяналт тавих үйл явцад хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

ЗУРГАА. НОГООН ХӨГЖИЛ

Зорилго 6. Хүрээлэн байгаа орчны бохирдол, доройтлыг бууруулах, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, байгальд ээлтэй дэвшилтэт ногоон технологи нэвтрүүлж уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох бодлогыг хэрэгжүүлж хүн амын эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангана.

Эх байгаль анхдагч экосистем:

Зорилт 6.1. Улс, орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар нутгийг өргөжүүлэн экосистем бүхий газар нутгийн эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ.

6.1.1. Аймгийн Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, газар нутгийн хэмжээг 32 хувьд хүргэнэ.

Байгалийн баялгийн үр өгөөж:

Зорилт 6.2. Байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглаж, дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлж, хүрээлэн буй орчны бохирдлыг бууруулна.

6.2.1. Хөрсний бохирдол, цөлжилтөөс сэргийлэн, эвдрэлд орсон, доройтсон газрыг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлж, аж ахуйн эргэлтэд оруулна.

6.2.2. Хог хаягдлыг цэвэрлэх, ангилах, цуглуулах арга хэмжээг хэрэгжүүлж, дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжинэ.

6.2.3. Ургамал, амьтны тархац, нөөцийн судалгааг аймгийн хэмжээнд үе шаттайгаар хийж, ашиглалтын зохистой менежментийг хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

6.2.4. Байгаль орчны хууль тогтоомжийг олон нийтэд сурталчлан таниулж, стандарт, хэм хэмжээг мөрдүүлэн, байгаль хамгаалалд иргэдийн оролцоог дээшлүүлнэ.

6.2.5. Ус, цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт-шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлийг урьдчилан мэдээлэх, сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлж байгалийн гамшгийн эрсдэлийг бууруулна.

Үнэт баялаг ус:

Зорилт 6.3. Усны нөөцийн бохирдол, хомсдолоос сэргийлэх, хүн амыг баталгаат ундны усаар хангах нэгдсэн менежментийг сайжруулна.

6.3.1. Усны сан бүхий газар болон ус хангамжийн эх үүсвэрүүдийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийн хэрэгжилтийг сайжруулж, усны бохирдол, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг эрчимжүүлнэ.

6.3.2. Сумдын ундны усыг чанарын шинжилгээнд хамруулж, цэнгэгжүүлэх төхөөрөмжийг суурилуулах ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлж, стандартын шаардлага хангасан ундны усаар хангана.

6.3.3. Умард говийн гүвээт-Халхын дундад тал, Галба-Өөш-Долоодын говийн сав газруудын усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, усны аюулгүй байдлыг сайжруулна.

6.3.4. Аймгийн төвийн цэвэрлэх байгууламжийг ашиглалтад оруулж, цэвэрлэх байгууламжаас гарсан саарал усыг дахин ашиглах боломжийг судалж хэрэгжүүлнэ.

ДОЛОО. АМАР ТАЙВАН, АЮУЛГҮЙ НИЙГЭМ

Зорилго 7. Батлан хамгаалах чадавхыг бэхжүүлж, хүний эрх, эрх чөлөө, нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангах, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах замаар хүн, нийгмийн аюулгүй байдлыг хангана.

Зэвсэгт хүчин:

Зорилт 7.1. Орон нутгийн батлан хамгаалах чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн аюулгүй байдлыг хангана.

7.1.1. Зэвсэгт хүчний жанжин штабаас өгөгдсөн хугацаат цэргийн алба хаагч иргэдийн хамруулах хяналтын тооны хувийг нэмэгдүүлнэ.

7.1.2. Орон нутгийн хамгаалалтын тогтолцоог бэхжүүлж, дайчилгааны төлөвлөлтийг шинэчилнэ.

Дархан хил:

Зорилт 7.2. Хилийн ангиудад орчин үеийн техник, технологийн ~~орчин~~ ~~дэвшилийг~~ нэвтрүүлэх, хилийн торон саадыг шинэчлэх, хилчдийн ~~ажиллах~~ ~~орчин~~ нөхцөлийг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлнэ.

7.2.1. Хилийн ангиудыг орчин үеийн техник хэрэгслээр хангах, хилийн торон саадыг шинэчлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

7.2.2. Хилчдийн ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулна.

Хүн, нийгмийн амар тайван байдал:

Зорилт 7.3. Уламжлалт бус аюулын хүчин зүйлсийн болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох чадавхыг бэхжүүлж, төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

7.3.1. Орон нутгийн гамшгаас хамгаалах чадавхыг нэмэгдүүлэн, бэлэн байдлыг хангаж, гамшгийн эрсдэлийг бууруулна.

7.3.2. Гамшгийн эрсдэлд төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагын бэлэн байдлыг хангаж, оролцоог нэмэгдүүлнэ.

Зорилт 7.4. Бүх нийтийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлж, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

7.4.1. Дэвшилтэт технологийн камержуулалтын нэгдсэн системийг нэмэгдүүлж, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх нөхцөлийг сайжруулна.

7.4.2. Гэр бүлийн хүчирхийлэл, хүүхдийн эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг шинэ түвшинд гаргаж, нөлөөллийн арга хэмжээг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд тулгуурлан өргөжүүлнэ.

7.4.3. Зам тээврийн осол, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үр нөлөөтэй бодлогыг хэрэгжүүлэн, замын хөдөлгөөнд оролцогчдын хандлага, соёл, дадал, хариуцлагыг дээшлүүлж, зам тээврийн ослыг бууруулна.

7.4.4. Иргэдийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх олон талт арга хэмжээг эрчимжүүлнэ.

Зорилт 7.5. Хууль сахиулах салбарын материаллаг баазыг бэхжүүлэх, алба хаагчдын ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулна.

7.5.1. Салбарын барилга байгууламжийг шинээр барих, засвар шинэчлэлт хийх, техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжөөр хангахад хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлнэ.

7.5.2. Төрийн архивыг стандартын шаардлагад нийцсэн зориулалтын байртай болгож, үндэсний санах ой архивын баримтын хадгалалт, хамгаалалтын нөхцөл, аюулгүй байдлыг хангана.

НАЙМ. ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖИЛ

Зорилго 8. Үндэсний соёлоо дээдэлсэн, хүн амын нутагшилт, суурьшлын тогтвортой тогтолцоотой, байгалийн унаган төрх, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгалан хойч үедээ өвлүүлсэн, ногоон үйлдвэрлэлийг дэмжсэн, эдийн засгийн өрсөлдөх чадвартай орон нутгийг хөгжүүлнэ.

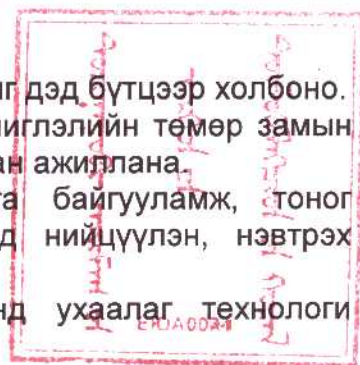
Дэд бүтэц:

Зорилт 8.1. Эдийн засгийн тэргүүлэх бүс нутаг, салбаруудыг дэд бүтцээр холбоно.

8.1.1. Сайншанд-Баруун-Урт-Хөөт, Зүүнбаян-Ханги чиглэлийн төмөр замын төслийг хэрэгжүүлэхэд орон нутгаас дэмжлэг үзүүлж хамтран ажиллана.

8.1.2. Чөлөөт бүс, хилийн боомтуудын барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжид шинэчлэлт хийж, олон улсын стандартад нийцүүлэн, нэвтрэх чадварыг нэмэгдүүлнэ.

8.1.3. Хот доторх нийтийн тээврийн үйлчилгээнд ухаалаг технологи нэвтрүүлж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

Аялал жуулчлал:

Зорилт 8.2. Орон нутгийн онцлог бүхий, байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

8.2.1. Аймгийн аялал жуулчлалын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, жуулчдын тоог нэмэгдүүлнэ.

8.2.2. “Цахим Монгол” арга хэмжээний хүрээнд аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлчилгээг шинэлэг байдлаар сурталчилна.

8.2.3. Үндэсний зан заншил, уламжлал, түүх соёл, унаган байгаль, нүүдэлчин ахуйг түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

Тогтвортой хөдөө аж ахуй:

Зорилт 8.3. Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн нөөц ашиглалт, эдийн засгийн эргэлтийг эрчимжүүлж, тооноос чанар, бүтээмжид шилжүүлнэ.

8.3.1. Мал аж ахуйн гаралтай түүхий эдийг бэлтгэх, боловсруулах, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжих замаар малчид, иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлнэ.

8.3.2. Бэлчээрийн төлөв байдал, даацад тулгуурлан нөхөн сэргээх, хөдөөгийн усан хангамжийг нэмэгдүүлэн бэлчээр ашиглалтыг сайжруулна.

8.3.3. Малын чанар, ашиг шимийг сайжруулах, биотехнологийн ололтыг нэвтрүүлэн эрчимжсэн аж ахуйг хөгжүүлнэ.

8.3.4. Мал эмнэлгийн ажил, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, мал, малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний эрүүл ахуй, ариун цэврийн шаардлагыг хангуулж, экспортыг нэмэгдүүлнэ.

8.3.5. Атрын IV аяныг хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт тохирсон газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх замаар хүн амын төмс, хүнсний ногооны хангамжийг тогтвортой өсгөнө.

8.3.6. Мал аж ахуйг тогтвортой хөгжүүлэх, байгаль цаг уурын эрсдэлээс хамгаалах, бэлэн байдлыг хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

8.3.7. Орон нутгийн худалдаа, үйлчилгээ, өрхийн болон жижиг, дунд үйлдвэр эрхлэгчдийг дэмжин хөгжүүлж, хүнсний аюулгүй байдалд тавих хяналтыг сайжруулна.